

Noviji pristupi u tumačenju otisaka dlanova u paleolitičkoj špiljskoj umjetnosti pomoću fizičke biometrije

Gabrić, Petar; Tomić, Biljana

Conference presentation / Izlaganje na skupu

<https://doi.org/10.17605/osf.io/qhn4f>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:722978>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Antropologija danas

*Međunarodna konferencija

KNJIGA SAŽETAKA

KSEKA

Međunarodna konferencija
ANTROPOLOGIJA DANAS
Filozofski fakultetu
Sveučilište u Zagrebu
ZAGREB, 28. - 29. svibnja 2015.

KNJIGA SAŽETAKA

Autori su odgovorni za sadržaj svojih sažetaka

EDITOR / UREDNIK:
Tonko Carić

Antropologija danas

Knjiga sažetaka

ORGANIZACIJA / ORGANIZATION:

Klub studenata etnologije i kulturne antropologije

Ivana Lučića 3

10 000 Zagreb, Hrvatska

ORGANIZACIJSKI ODBOR / ORGANIZING COMMITTEE:

Tonko Carić, Luka Šipetić, Mario Ogresta

NOVIJI PRISTUPI U TUMAČENJU OTISAKA DLANOVA U PALEOLITIČKOJ ŠPILJSKOJ UMJETNOSTI POMOĆU FIZIČKE BIOMETRIJE

Petar Gabrić, Biljana Tomić

Arheologija, Germanistika, Kroatistika, Filozofski fakultet, Sveučilište u
Zagrebu

Sažetak:

1879. godine otkrivene su paleolitičke slike u špilji Altamiri tijekom istraživanja kojeg je od 1875. vodio Marcelino de Sautuola. Međutim, tek je 1902. priznata tada za slikarstvo nepojmljivo velika starost slika u Altamiri i započela povijest tumačenja paleolitičke špiljske umjetnosti.

Najčešći prikazi u paleolitičkoj špiljskoj umjetnosti su oni zoomorfni, no veliki dio prikaza čine i otisci (pozitivni i negativni) dlanova. Otisci dlanova smatraju se jednim od najstarijih oblika špiljske umjetnosti pa je tako nekim primjercima određena starost od 37 500 godina prije sadašnjosti. Tradicionalno se ikonografija paleolitičke špiljske umjetnosti objašnjavala teorijama larpurlartizma, šamanizma i magije love, ali otisci dlanova su bili slabo pokriveni tim interpretacijama. U suvremenoj antropologiji i arheologiji otisci dlanova počeli su se sagledavati izvan umjetničkog konteksta. Mjerenjem duljina prstiju i dlana te omjerom duljina određenih prstiju pokušava se ustanoviti spol i razdoblje životnog ciklusa osobe koja je ostavila otisak. Preciznije rečeno, u recentnijim studijama se osim duljina svih prstiju osim palca i dlana koriste i omjer duljine kažiprsta i prstenjaka te kažiprsta i malog prsta. Te studije su pokazale kako su većinu otisaka napravile žene, a ne muškarci kako se tradicionalno smatralo ili djeca što je smatrao američki paleobiolog R. Dale Guthrie. Nadalje, pokazalo se da je seksualni dimorfizam bio izraženiji u paleolitiku nego što je danas, barem u pogledu mjera dlana. Ovakve analize mogu dalje pomoći u određivanju rodni uloga, rituala i životnog vijeka u razdoblju ljudske prošlosti u kojem

je rekonstrukcija bilo kakva aspekta društvenog sustava u najmanju ruku izazov.

Iako ni ova metoda analize nije savršena, predstavlja potpuno drugačiji izvor informacija o paleolitičkim ljudima od onih koji su dosad u znanosti bili dostupni. Štoviše, ovakav tip analize je dodatno osvjestio da tradicionalni pristupi u proučavanju rodnih uloga i važnosti žene u prapovijesti nemaju uporišta u čvrstim dokazima. Uza sve to, na pitanje čemu su ti otisci dlanova služili i dalje je vrlo teško ili gotovo nemoguće dati jasan odgovor.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za arheologiju / Odsjek za kroatistiku

Noviji pristupi u tumačenju otisaka dlanova u paleolitičkoj špiljskoj umjetnosti pomoću fizičke biometrije

Petar Gabrić

Biljana Tomić

Terminologija paleolitičke umjetnosti

- prijenosna umjetnost (*portable art, mobiliary art*)
- duboke gravure i niski reljefi
- *rock art, art rupestre*
- **špiljska umjetnost (*cave art, parietal art, art pariétal*)**

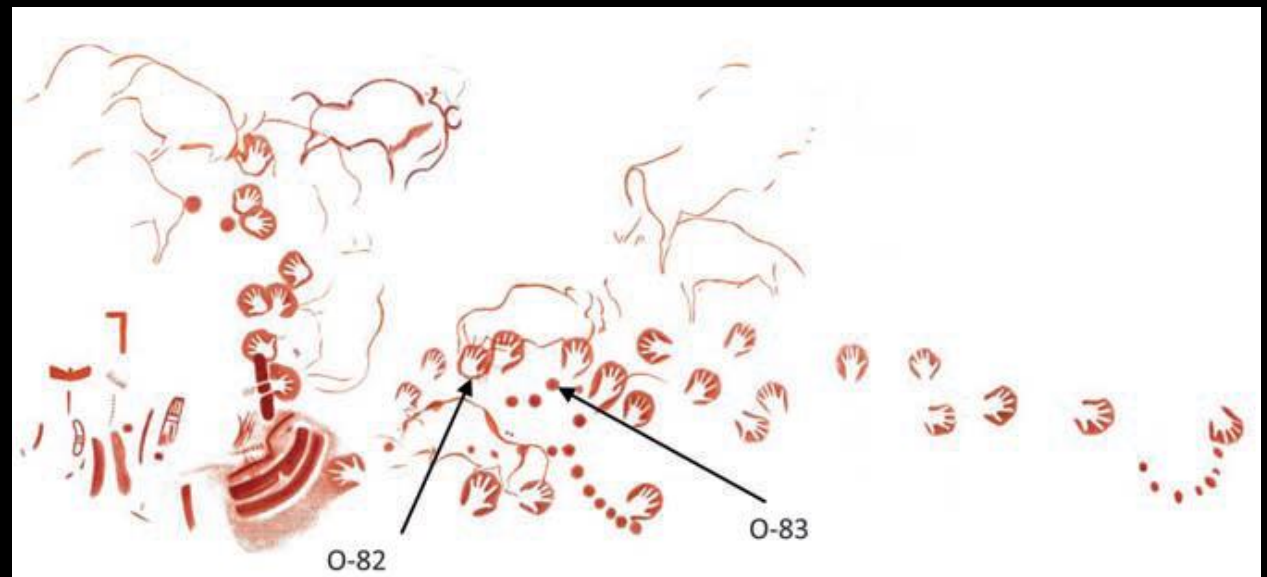
Otkriće paleolitičke umjetnosti

- Félix Garrigou 1864. i Jules Ollier de Marichard 1873.
- Marcelino Sanz de Sautuola: *Kratke bilješke o nekim prapovijesnim predmetima iz santanderske regije (1880.)*

Datacija paleolitičke špiljske umjetnosti

- od oko 40 000 BP do kraja pleistocena

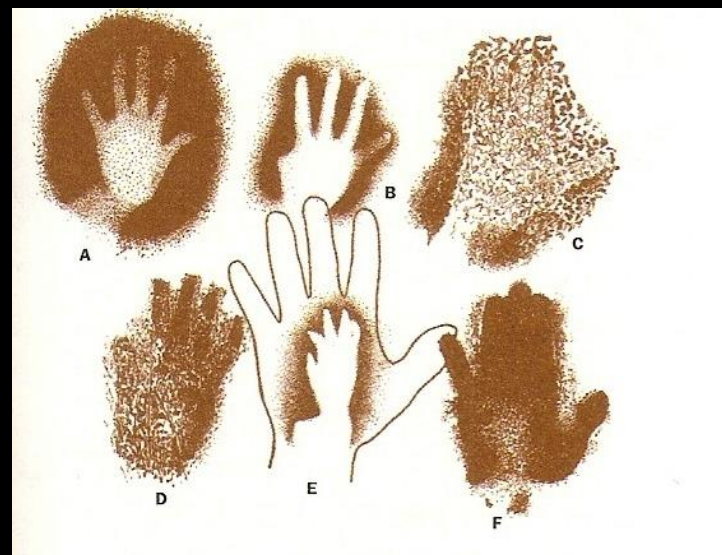
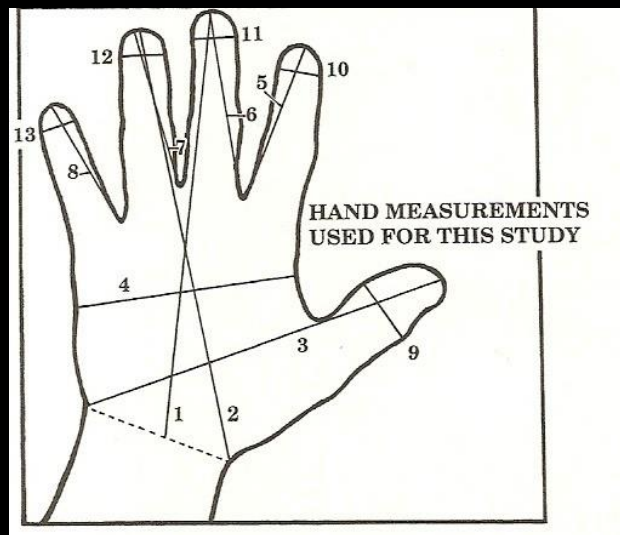
Otisci dlanova

- pozitivni i negativni
- ne spadaju samo u špiljsku umjetnost
 - larpurlartizam
 - teorija simpatičke magije
 - teorija magije lova
 - teorija od slučajnog do namjernog
 - teorija mitologije
 - teorija spolnog simbolizma
 - teorija kalendara
 - **teorija Velike Božice**
 - **teorija šamanizma**
 - teorija Jègues-Wolkiewiez
 - teorija pohrane podataka

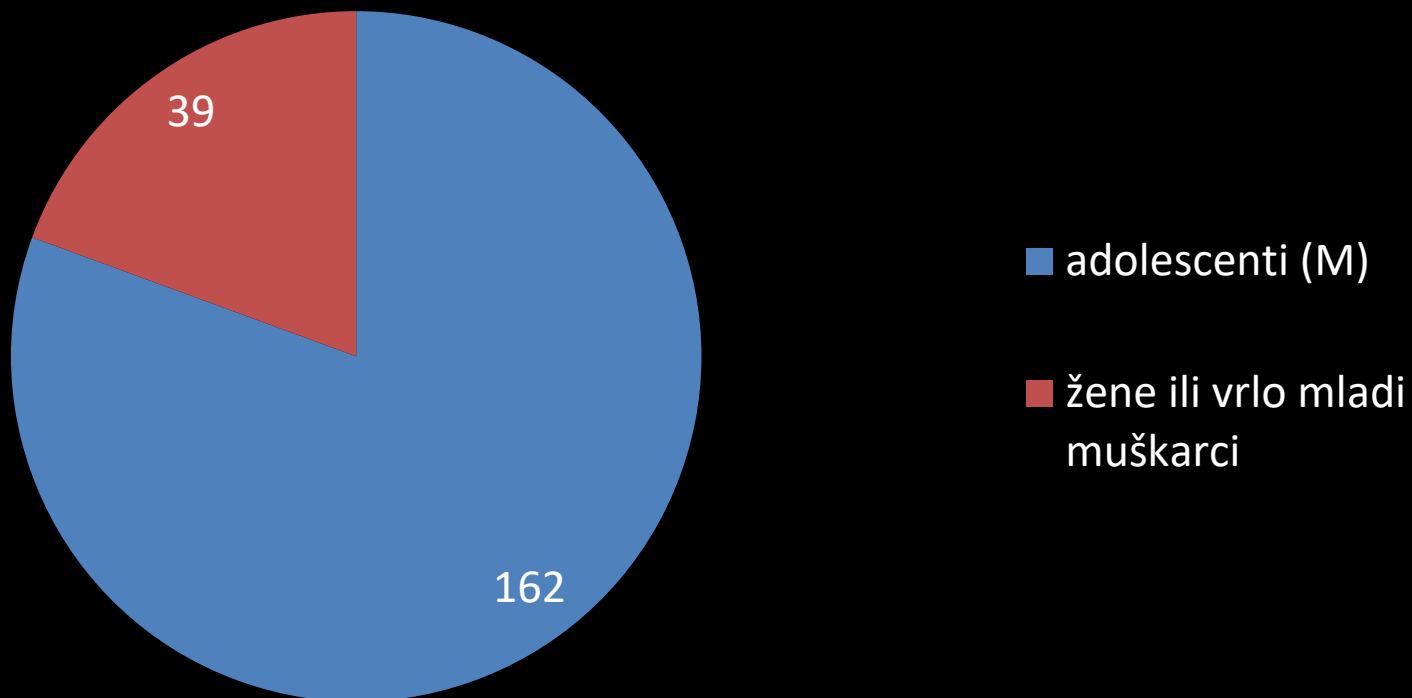
Analiza R. Dale Guthriea

- problemi uzorkovanja:
 - fotografije s mjerilom
 - mrlje ili nepotpuni otisci
 - bez pristupa špilji
 - otisci na nepravilnim površinama
 - odmak ruke od površine
- pitanja:
 - Je li jedna osoba ostavila više otisaka?
 - Može li se veličina dlanova gornjopaleolitičkih populacija usporediti s onom današnjih?

Fizička biometrija

Otisci dlanova

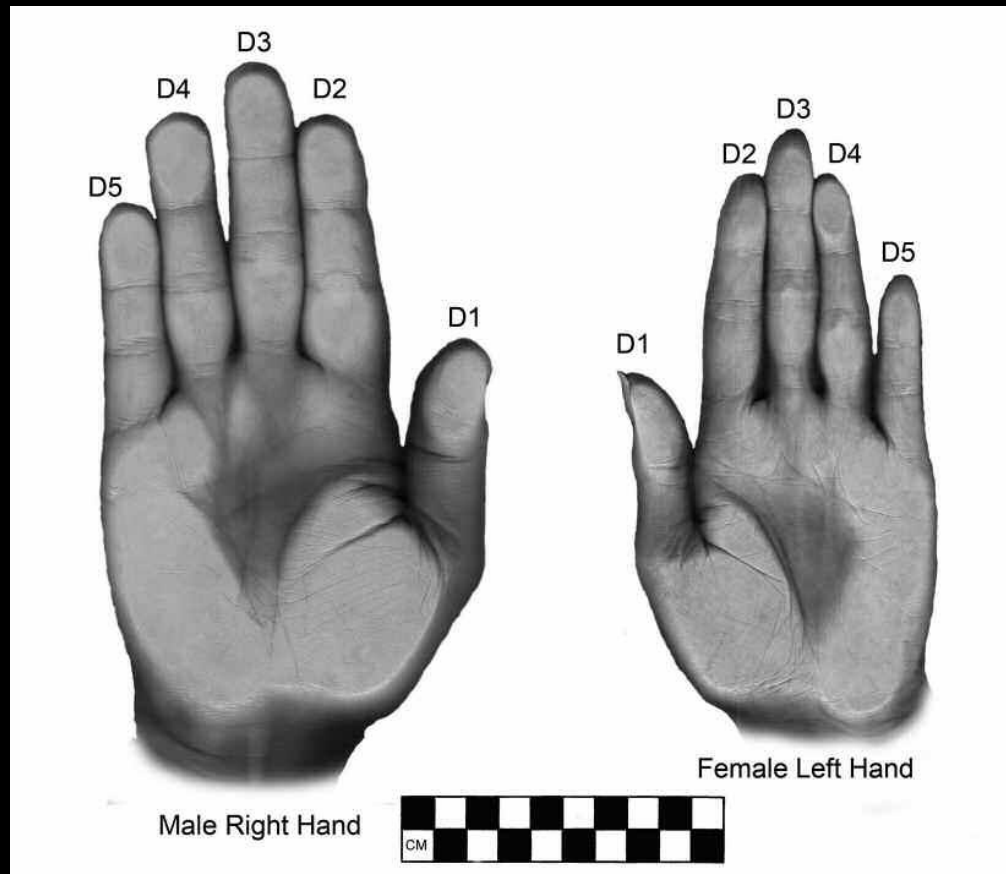
Djeca?

- manji životni vijek
- mnogo nedovršenih i nekvalitetnih djela
- karakter grafita
- vidljivo stjecanje vještina
- Rohrschachov test mrlja

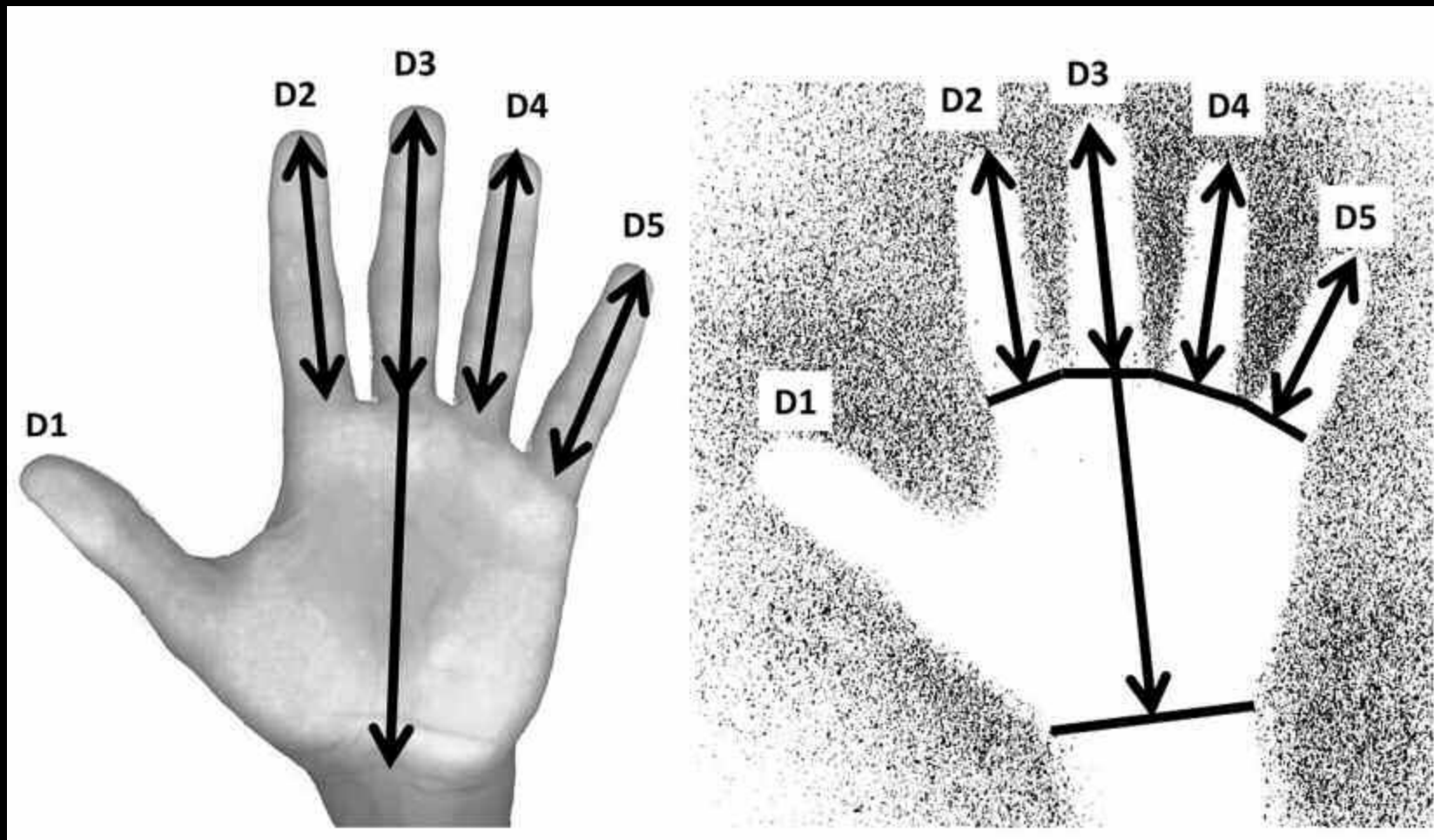
- ALI: efekt rogova mladog losa (*young moose antler effect*)

Dean R. Snow

- John T. Manning

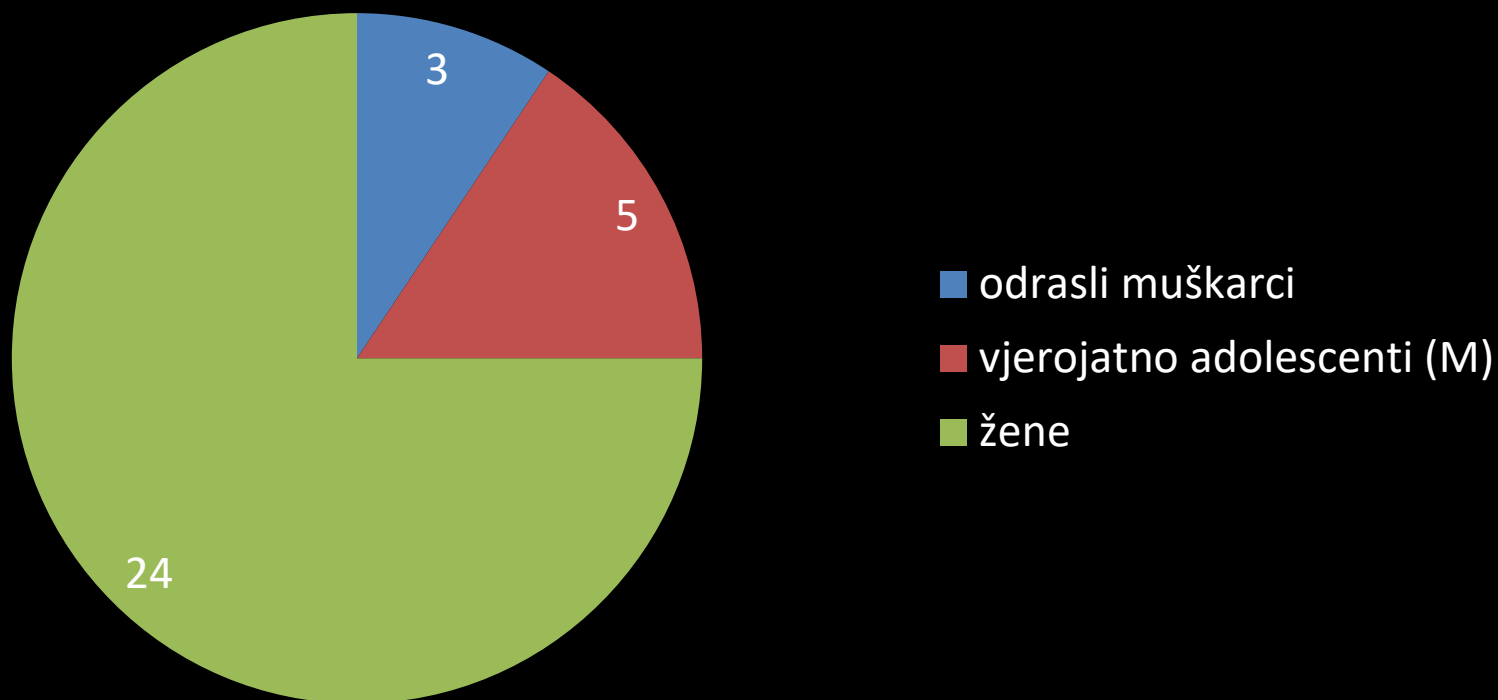
Mjere u Snowovoj studiji

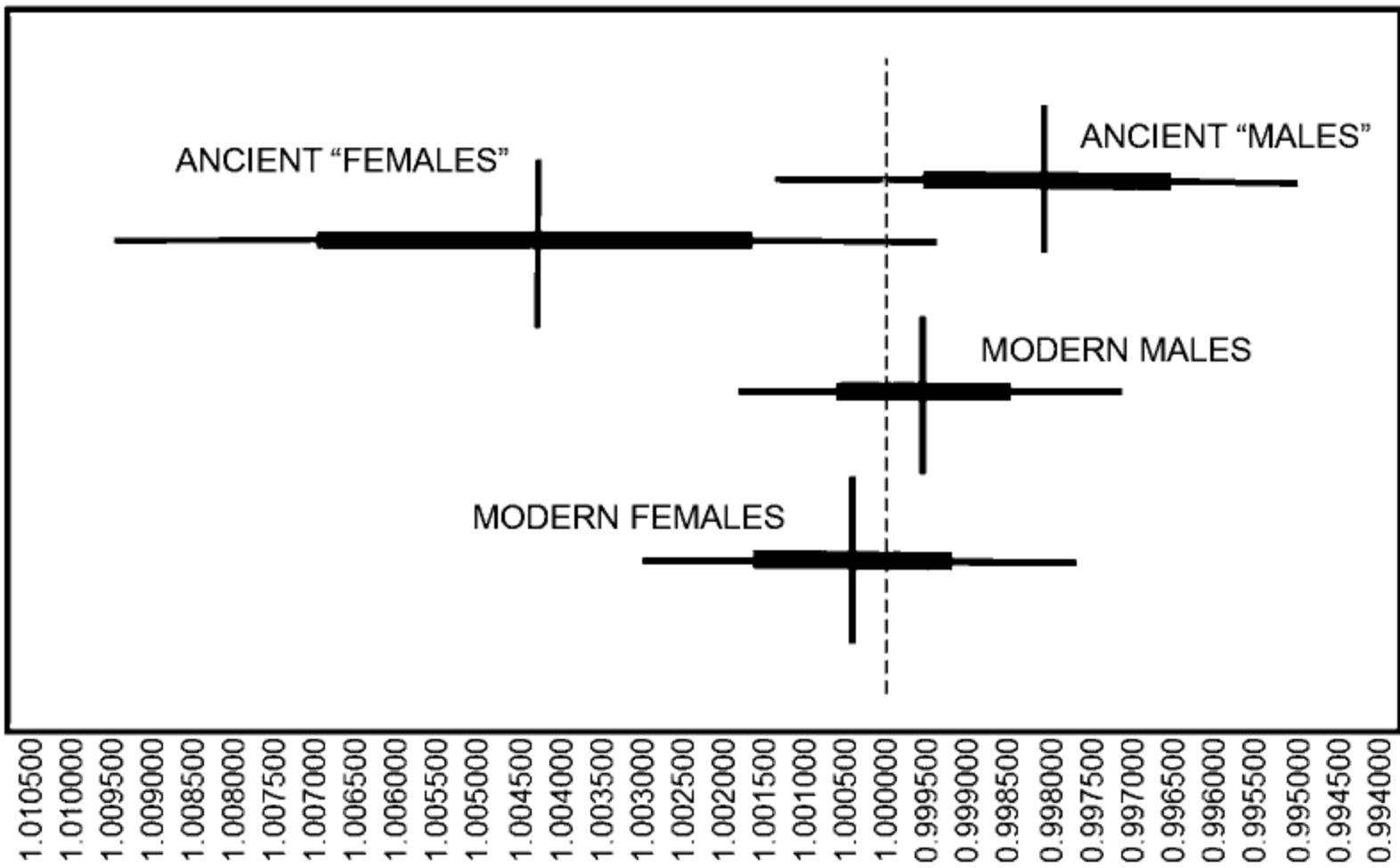

Špilje iz kojih su uzeti otisci

- Bernifal
- Gargas
- Rocamadour
- Grotte du Bison
- El Castillo
- Maltravieso

Otisci dlanova

Jednakost spolova/rodova?

RESEARCH

REPORT

HUMAN BEHAVIOR

Sex equality can explain the unique social structure of hunter-gatherer bands

Missing fingers

- Gargas, Cosquer, Maltravieso

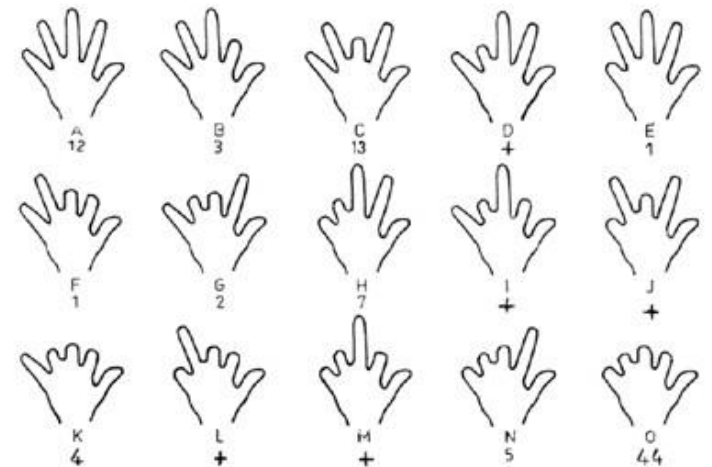
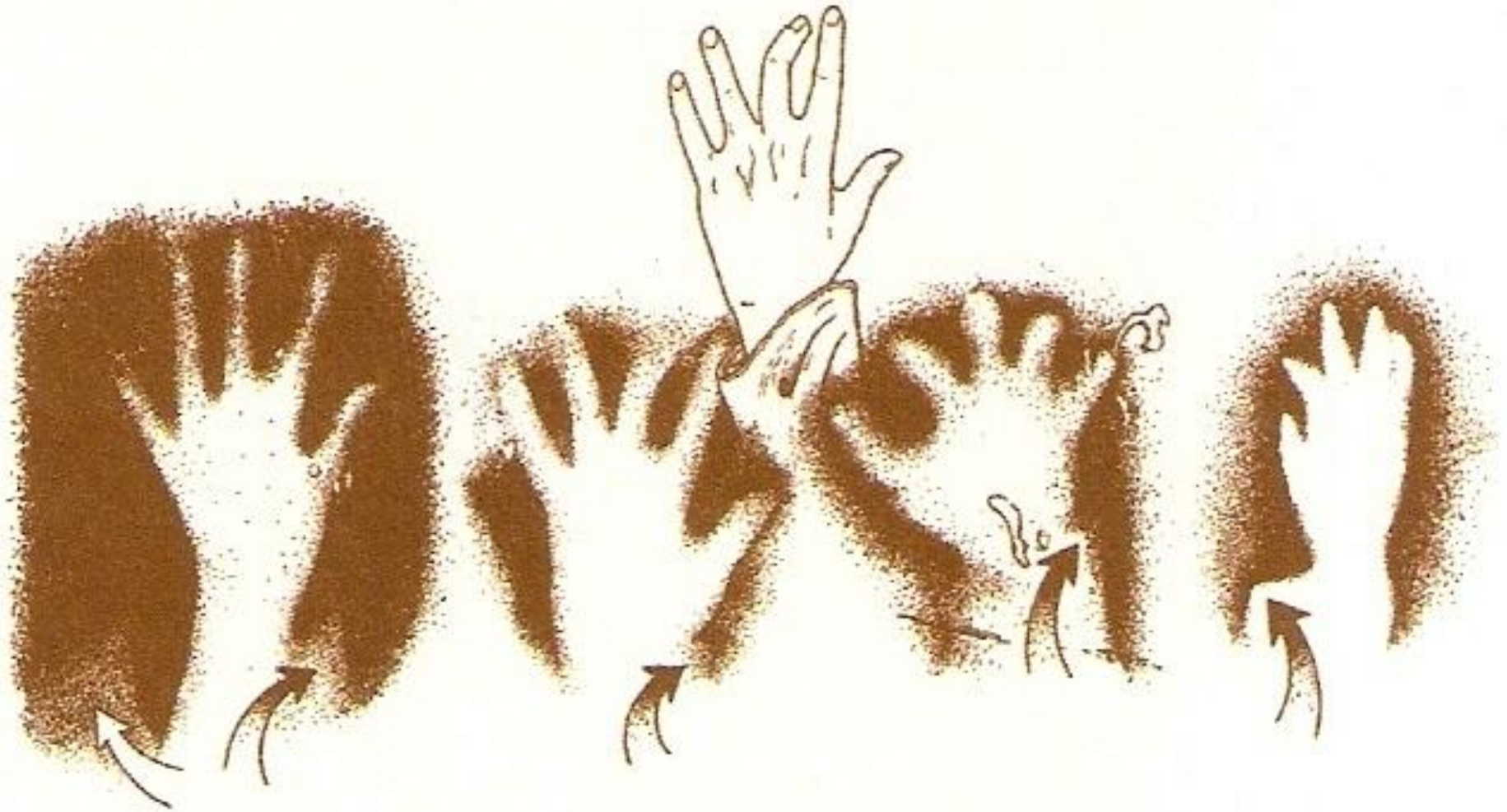

Fig. 1. — Tableau des formules digitales avec leur fréquence. Les formules non représentées sont marquées d'une croix. Dans la seconde ligne la formule index-auriculaire repliée a été omise (J^o) ; elle n'offre pas de représentation.

Odjeća?

Ljubav?

Dyble et al. (2015). „Sex equality can explain the unique social structure of hunter-gatherer bands”. *Science*, 348, 796-798.

Guthrie (2005). „The Nature of Paleolithic Art”. Chicago/London: The University of Chicago Press.

Manning et al. (2000). „The 2nd:4th digit ratio, sexual dimorphism, population differences, and reproductive success: evidence for sexually antagonistic genes?”. *Evolution and Human Behavior*, 21(3), 163-183.

Rukavina (2012). „Umjetnost ledenog doba. Prilog poznavanju paleolitičke umjetnosti”. Zagreb: Matica hrvatska.

Snow (2013). „Sexual Dimorphism in European Upper Paleolithic Cave Art”. *American Antiquity*, 78(4), 746-761.